

Висновки... Результатом представленої комплексу цілеспрямованих педагогічних впливів на студентів – майбутніх учителів-вихователів виступила сформована у них готовність до професійно-педагогічного самовдосконалення. Позитивна динаміка розвитку зазначеної готовності, що визначалась на основі порівняння даних початкового та підсумкового контролю та у загальному варіанті склала близько 40% на першому етапі, 50% – на другому і 10% – на третьому, засвідчила досить високий рівень ефективності наданих формуючих впливів. Подальшого наукового пошуку потребують питання, пов'язані з урахуванням індивідуальних особливостей готовності студентів до професійно-педагогічного самовдосконалення в процесі її формування.

Література

1. Вайніленко Т.В. Діагностика готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення: Методичні рекомендації. – К.: НПУ, 2005. – 52 с.
2. Вайніленко Т.В. Основи професійного самовдосконалення педагога: Методичні рекомендації. – К.: НПУ, 2005. – 20 с.
3. Вайніленко Т.В. Підготовка майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення: Методичні рекомендації. – К.: НПУ, 2005. – 40 с.
4. Основи професійно-педагогічного самовдосконалення: Програма спецкурсу /Автор-укладач Т.В.Вайніленко. – К.: НПУ, 2004. – 12с.
5. Педагогічна майстерність, творчість, професіоналізм: Рекомендаційний бібліографічний покажчик /Укладачі: Н.В.Гузій, Т.В.Вайніленко, М.Я.Коцан; За заг. ред. Н.В.Гузій. – К.: НПУ, 2005. – 38 с.
6. Психология и педагогика: Уч. пос. /Под ред. К.А.Абульхановой, Н.В.Васиной, Л.Г.Лаптева, В.А.Сластенина – М.: Совершенство, 1998. – 320с.
7. Робочий зошит з курсу “Основи педагогічної творчості і майстерності”: Навч.-метод. посібник /Н.В.Гузій, Т.В.Вайніленко. – К.: НПУ, 2004. – 31 с.

Анотація

У статті висвітлено основні положення розробленої автором системи поетапного формування готовності студентів педагогічних закладів освіти до професійного самовдосконалення.

Аннотация

В статье раскрыты основные положения разработанной автором системы поэтапного формирования готовности студентов педагогических учебных заведений к профессиональному самосовершенствованию.

© 2008

Фурсикова Т.В.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО КОМПОНЕНТА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасних умовах розвитку суспільства для розв'язання завдань образотворчого мистецтва вчитель повинен орієнтуватися у новітніх напрямках розвитку освіти, збагачувати свій досвід інноваційними технологіями та методиками, що з'являються у теорії та практиці навчання. Впровадження комп'ютерних технологій в освітню сферу потребує належної готовності майбутніх учителів до застосування комп'ютерної графіки у професійній діяльності, зміст якої становлять мотиваційний, когнітивний, креативний, рефлексивний, емоційно-вольовий компоненти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У науково-педагогічних дослідженнях (М.І.Жалдак, О.С.Падалка, О.М.Пехота, Є.С.Полат та ін.) зазначається, що комп'ютерні технології є інструментом, який дає змогу викладачу якісно змінити методи, а також організаційні форми своєї роботи і на цій основі розвивати індивідуальні здібності студентів, спонукати кожного гармонізувати притаманні йому особистісні якості; концентрувати основну увагу на формуванні пізнавальних здібностей, на ефективній навчальній діяльності; підтримувати і розвивати прагнення до самовдосконалення; посилювати міждисциплінарні зв'язки у навчанні, комплексність вивчення явищ дійсності, забезпечувати нерозривні взаємозв'язки між гуманітарними науками і мистецтвом; здійснювати постійне динамічне оновлення навчального процесу, його форм і методів, забезпечувати постійну адаптацію навчальних закладів до змінних зовнішніх умов і контингенту студентів.

Аналіз наукових праць (Н.М.Акушева, Ю.І.Бадаєв, Ю.О.Дорошенко, Т.В.Єрмолаєва, В.В.Кондратова, Н.П.Петрова, Л.М.Покровщук, Є.Г.Требушевська, Т.Л.Трубчанінова, І.М.Удріс та ін.), спрямованих на розв'язання проблеми підготовки майбутніх фахівців до застосування комп'ютерної графіки у професійній діяльності дає підстави стверджувати, що стосовно вчителів образотворчого мистецтва розкриті лише окремі аспекти вищезокресленої проблеми.

Особливий інтерес для вивчення ролі комп'ютерних технологій у контексті нашого дослідження мають наукові доробки Т.Л.Трубчанінової, яка вивчає питання запровадження інформаційних технологій у навчальний процес на художньо-графічних факультетах і, зокрема, зауважує, що “втлення у життя ідеї випереджаючої освіти, необхідність підготовки фахівця найвищої кваліфікації для національної школи вимагає по-новому організувати

навчальний процес та інформаційне забезпечення викладача і студента. Для цього необхідно якнайширше впроваджувати нові інформаційні технології у викладання фахових дисциплін” [6, с.277].

Вивчаючи можливості комп'ютерних технологій у розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва, Л.М.Покровщук зазначає, що вони є засобом, який “може реалізувати збалансовану систему педагогічного впливу, охоплюючи при цьому розвиток сенсорної, інтелектуальної, творчої активності особистості” [5, с.35]. Дослідниця стверджує, що за допомогою художніх комп'ютерних засобів, зокрема комп'ютерної графіки, “виявляється можливим прискорене сприйняття візуального досвіду та переживань художника порівняно зі словесно-понятійними формами передачі художньо-естетичного ставлення до навколишньої дійсності” [там само]. Дійсно, комп'ютерні технології розвивають візуальне мислення, формують систему знань, понять та уявлень про художньо-виразні засоби образотворчого мистецтва, стимулюють творчу активність, пов'язану з пошуком і реалізацією способів самовираження у сфері живопису, графіки, архітектури та інших видів образотворчого мистецтва [5, с.36]. Саме дане положення має для нас науково-практичну цінність. Враховуючи можливості комп'ютерних технологій, дійсно, важко переоцінити відчутний їхній вплив на професійне становлення майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Таким чином, орієнтуючись на ґрунтовні знання щодо використання комп'ютерних технологій у професійно-освітній діяльності з огляду на тему нашого дослідження, вважаємо за необхідне вивчити можливості застосування комп'ютерної графіки, яка є однією із напрямків нових інформаційних технологій (Л.П.Данилевич, О.М.Лиходід) і навчальним засобом, у професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Формулювання цілей статті... Метою цієї статті є вивчення креативного компонента готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до застосування комп'ютерної графіки у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження... Вивчення комп'ютерної графіки майбутніми фахівцями спрямоване на підтримку традиційних графічних дисциплін, як-от: композиції, живопису, рисунка, кольорознавства, декоративно-ужиткового мистецтва, художньої та книжкової графіки, скульптури тощо. Слід зауважити, що вона не заміняє їх, а є своєрідним засобом вирішення творчої ідеї. Використовуючи програми комп'ютерної графіки, зручно здійснювати композиційні пошуки втілення задуму: відбір елементів (предметів, фігур), взаємне розміщення в просторі, розподіл ознак (кольору, пропорцій, жестів), які допомагають відтворити основну думку. Для підпорядкування другорядних елементів зображення основними засобами комп'ютерної графіки зручно врівноважити частини композиції з урахуванням лінійної і повітряної перспектив тощо. Отже, комп'ютерна графіка як засіб, допомагає виразити ідею художнього твору, всебічно розкрити його зміст.

Комп'ютерна графіка, як зазначає Ю.О.Дорошенко [2, с.4-8], є творчим застосуванням набутих знань, їхнім розширенням і закріпленням, стимулом більш ґрунтовного вивчення загальнотеоретичних дисциплін. Саме вона надає необхідної глибини розуміння поданої інформації, тому й відіграє значну роль у навчальному процесі.

Досліджуване нами поняття “готовність учителів образотворчого мистецтва до застосування комп'ютерної графіки у професійній діяльності” є складовою загальної готовності вчителів до педагогічної діяльності та містить у собі психолого-педагогічну, предметну, художню комп'ютерно орієнтовану підготовку майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Зроблений аналіз психолого-педагогічних джерел з проблеми, яка вивчається, уможлиблює взяти за основу результати наукових досліджень (К.М.Дурай-Новакова, І.М.Дичківська, М.І.Дьяченко, Л.І.Кандибович, А.Ф.Ліненко, В.О.Сластьонін та ін.) й означити готовність учителів образотворчого мистецтва до застосування комп'ютерної графіки у професійній діяльності як складне інтегроване утворення у цілісній структурі особистості фахівця, складовою його професійної готовності; необхідною умовою успішного виконання професійних функцій, організації ефективного навчально-виховного процесу.

Узагальнення підходів зазначених дослідників щодо структури готовності до педагогічної діяльності в контексті започаткованого дослідження дозволяє виокремити у змісті досліджуваної нами готовності такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, креативний, рефлексивний, емоційно-вольовий.

З огляду на те, що педагогічна діяльність учителя образотворчого мистецтва за своєю природою є творчою, вважаємо за необхідне розглянути змістовне наповнення креативного компонента досліджуваної готовності та його розвиток у процесі вивчення комп'ютерної графіки.

Креативний компонент готовності до педагогічної діяльності реалізується в оригінальному розв'язанні педагогічних завдань із застосуванням різноманітних методів і засобів навчання, зокрема комп'ютерної графіки, в пошуках оптимального варіанта організації навчально-виховного процесу при вивченні образотворчого мистецтва.

Креативність (від лат. creatio – створення) – стійка властивість індивіда, що зумовлює здатність виявляти соціально значущу творчу активність; рівень творчої обдарованості, здатності до творчості [1, с.341].

Здатність до творчості нами розуміється у двох аспектах. По-перше, як процес “виникнення нових думок, почуттів чи образів – безпосередніх регуляторів творчих дій. Творчість – процес, у результаті якого виникає оригінальний продукт, об'єктивно цінний і самодостатній. Творчість виявляється у тому, що людина стає здатною

робити відкриття, винаходи і створювати художні образи” [3, с.131]. По-друге, як “нетрадиційний підхід до організації навчально-виховного процесу, вміння творчо вирішувати будь-які професійні проблеми, взаємодіяти з учнями, колегами, батьками дітей, уміння розвивати креативність дітей, що втілювалося б у їхній поведінці” [1, с.285].

Ми підтримуємо думку В.В.Клименка, який стверджує, що “продукт творчості – новизна у світі відомого, який неможливо створити репродуктивними засобами. Справжній же результат освіти – створена цінність у людині, яка відбивається на стані дорослої людини, здатної до творчої роботи – міра розвитку механізму творчості” [3, с.190]. Автор концепції механізму творчості зазначає, що “сучасна трансформація освітньої системи і стратегічні задачі трансформації змісту освіти вимагають застосування принципу розвитку якостей особистості: мислення, почуттів, уяви, психомоторики та енергопотенціалу – механізмів творчості” [3, с.191]. Тому для розвитку механізму творчості дослідник рекомендує ще під час навчання у ВНЗ працювати над:

- предметом праці – над самим собою (саморозвиток) – механізмом творчості;
- розвитком знаряддя виробництва й удосконаленням механізму творчості, завдяки чому людина стає спроможною оригінально розв’язувати більш складні завдання;
- засобами здобуття знань, умінь та навичок творчої роботи;
- над засобами професійної роботи, за допомогою яких людина здатна створювати матеріальні й духовні цінності, наукові відкриття чи вдосконалювати техніку та технології;
- універсальністю механізму творчості, на якому створюється незліченна кількість здібностей до творчої роботи [там само].

Вивчення науково-педагогічних праць Н.Б.Берхіна, Л.С.Виготського, С.Л.Рубінштейна, Я.А.Пономарьова, Б.М.Теплова та інших учених уможливають стверджувати, що креативність ґрунтується на єдності творчої уяви та мислення і сприяє:

- формуванню наочно-образного мислення, розвиток якого відбувається за допомогою внутрішніх орієнтовних дій з художніми образами;
- становленню пізнавальних інтересів майбутніх учителів;
- впровадженню педагогічних технологій, які гарантують досягнення певної навчальної і виховної мети – особистісно-орієнтованого навчання, що базується на глибокій повазі до особистості, яка усвідомлює свою підність і поважає інших людей;
- формуванню вмінь аналізувати власні дії, вчинки, мотиви і зіставляти їх із значущими суспільними цінностями, а також з діями та вчинками інших людей;
- підвищенню рівня самоосвіти, яка сприяє оволодінню новими знаннями, вміннями, навичками, удосконаленню набутих у процесі як колективної, так і самостійної роботи.

У ході теоретичних пошуків ми з’ясували, що розвиток креативного компонента готовності насамперед стимулюється: особистим життєвим досвідом студента, досвідом, якого він набуває у процесі професійної підготовки; здатністю і наявністю певних особистісних характеристик – здібностей, мотивів, уяви тощо; чуттєвим сприйняттям художніх творів; вміннями оформляти результати своєї уяви засобами комп’ютерної графіки; традиціями творчості; підготовкою особистості до життя в інформаційному суспільстві; логічним запам’ятовуванням; міжпредметними зв’язками; моделюванням; оптимізацією навчально-виховного процесу.

Для розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців С.Г.Мельничук рекомендує викладачам звертати особливу увагу на “формування у студентів різноманітних, глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію самостійної діяльності студентів, на розвиток стійких творчих інтересів, цілеспрямованості, творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань” [4, с.3].

Формування креативності на заняттях з комп’ютерної графіки залежить від таких професійних умінь та установок викладача: визнання цінності творчого мислення; вільне маніпулювання об’єктами та ідеями; вміння всебічно розкрити особливість творчого процесу; заохочення самоповаги тощо.

Креативність майбутніх учителів образотворчого мистецтва формується через наслідування досвіду, мистецьку спадщину, концепції, ідеї, окремого прийому, форми, методу з поступовим зменшенням питомої ваги наслідувального і зростанням питомої ваги творчого компонента педагогічної діяльності. У творчих педагогів краще розуміння себе, висока самоповага, адекватна самооцінка, сильний зв’язок між такими підструктурами самосвідомості, як знання про себе, ставлення до себе, задоволеність своєю професійною діяльністю.

Таким чином, креативний компонент готовності вчителів образотворчого мистецтва до застосування комп’ютерної графіки у професійній діяльності ми розглядаємо через творчий підхід до організації навчально-виховного процесу з використанням комп’ютерної графіки, творче вирішення художньо-графічних завдань, а також гнучкість, критичність мислення, творчу уяву, натхнення, інтуїцію тощо. Показниками зазначеного компонента є творче застосування засобів комп’ютерної графіки у майбутній професійній діяльності, оригінальність, інтерес, новизна, оптимальність у розв’язанні художньо-творчих завдань.

Про низький рівень сформованості креативного компонента свідчать труднощі у самовираженні, у композиційних пошуках вирішення художньо-творчих завдань, "копіювання" способів дій, використання їх без урахування реальної ситуації. Середній рівень характеризує відносна самостійність студента у постановці та вирішенні художньо-творчих завдань: запропоновані алгоритми дій не застосовуються бездумно, а й інтерпретуються, творчих задум композиційно будується в загальних рисах, але недостатньо деталізується; дії студент виконує творчо, відповідно до поставленої мети, але допускає нераціональний вибір інструментарію комп'ютерної графіки при вирішенні завдань. Високий рівень проявляється у здатності студента творчо й самостійно розв'язувати художньо-творчі завдання засобами комп'ютерної графіки, використовуючи нові, цікаві й оригінальні способи вирішення; у прагненні до внутрішньої цілісності та завершеності образу, який створюється.

Під час констатувального експерименту виявлено, що у структурі досліджуваної готовності низький рівень сформованості має креативна її складова. Тому експериментальна робота була спрямована на розвиток зазначеного компоненту у процесі вивчення студентами курсу "Комп'ютерна графіка". Слід зауважити, що розвиток ми розуміємо як процес закономірної зміни переходу від одного стану в інший, більш досконалий, перехід від простого до складного, від нижчого до вищого.

Враховуючи вищезазначене, для розвитку креативного компонента досліджуваної готовності на лабораторних заняттях з комп'ютерної графіки ми пропонували студентам художньо-творчі завдання для вирішення яких необхідно використати засоби комп'ютерної графіки, адже їхній зміст сприяє співвіднесенню отриманих теоретичних знань з фактами і явищами; розвитку комбінаторних здібностей художньої уяви, формуванню технічних умінь втілювати продукти мислення у певну форму. Слід зауважити, що такі завдання вимагали певної системи знань з предметів художнього спрямування. І це не випадково. Адже усі спеціальні дисципліни образотворчого циклу (малюнок, живопис, композиція, історія мистецтва, графіка тощо) спрямовані на формування готовності майбутніх фахівців насамперед до педагогічної діяльності й містять у собі як професійну, так і методичну підготовку.

Оволодіваючи фахом учителя образотворчого мистецтва, під час лекцій, бесід і практичних занять студенти не лише засвоюють навчальний матеріал, але й педагогічні прийоми, методи, якими користуються викладачі під час проведення занять; на заняттях з комп'ютерної графіки вони вчаться малювати, писати і створювати композиції, набувають досвіду застосування засобів комп'ютерної графіки при вирішенні творчих завдань. Особливу увагу на лабораторних заняттях ми звертаємо на основні етапи роботи над темою: від роздумів над проблемою до розробки композиції. Великого значення в навчально-творчих завданнях ми надаємо розвитку художньої уяви, спостережливості, накопиченню життєвого матеріалу. Всі етапи роботи студентів над композицією є важливими.

Саме тому при вивченні теми "Виразність композиції засобами комп'ютерної графіки", студенти, ознайомившись зі схемою вибору об'єктів у графічному редакторі Corel Draw (рис. 1), сформували основні принципи побудови композиції, які враховували при виконанні всіх художньо-творчих завдань (рис. 2).

У ході вивчення комп'ютерної графіки майбутні фахівці доповнювали створену схему новими інструментальними засобами комп'ютерної графіки, демонструючи її можливість у вирішенні творчих завдань. Такий підхід стимулює студентів до самостійного виконання завдань, озброює спеціальними прийомами розв'язання навчальних завдань, заохочує до дослідницької діяльності.

Складовою технології формування креативного компонента готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва є виконання і захист курсових і дипломних робіт. Разом з викладачами кафедри хореографічних дисциплін, образотворчого мистецтва та дизайну Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка нами було розроблено тематику курсових робіт, спрямованих на формування системи знань і вмінь до застосування комп'ютерної графіки, формування готовності до вирішення завдань професійної діяльності майбутніх учителів. Це сприяло не тільки формуванню системи професійних умінь, а й вдосконаленню цілісної сукупності якостей особистості майбутнього фахівця.

Рисунок містить множину об'єктів, тому перш, ніж вносити будь-які зміни, його необхідно *вибрати*. Об'єкт вважається вибраним, якщо він оточений вісьмома маркерами.

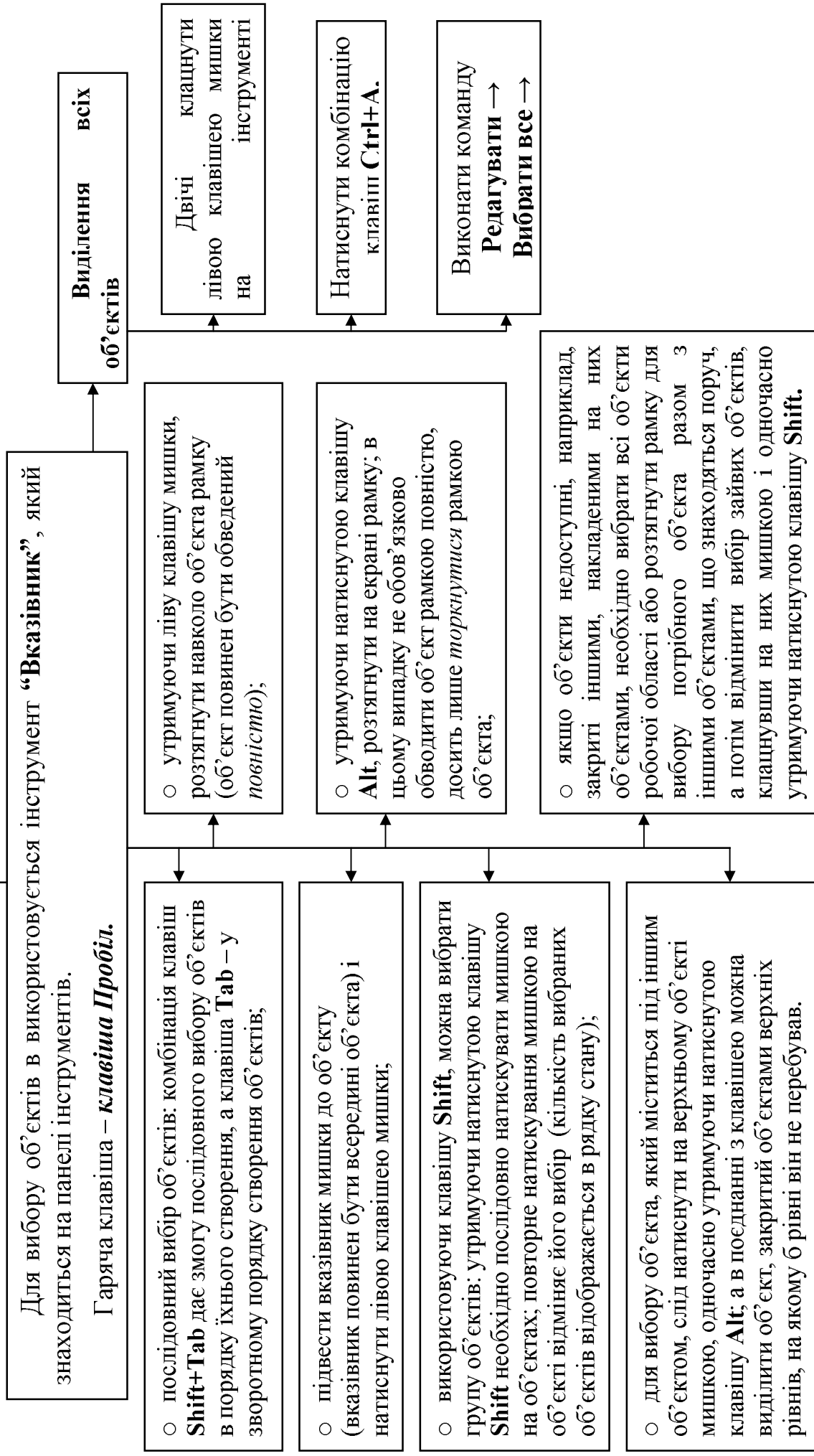

Рис. 1. Схема вибору об'єктів

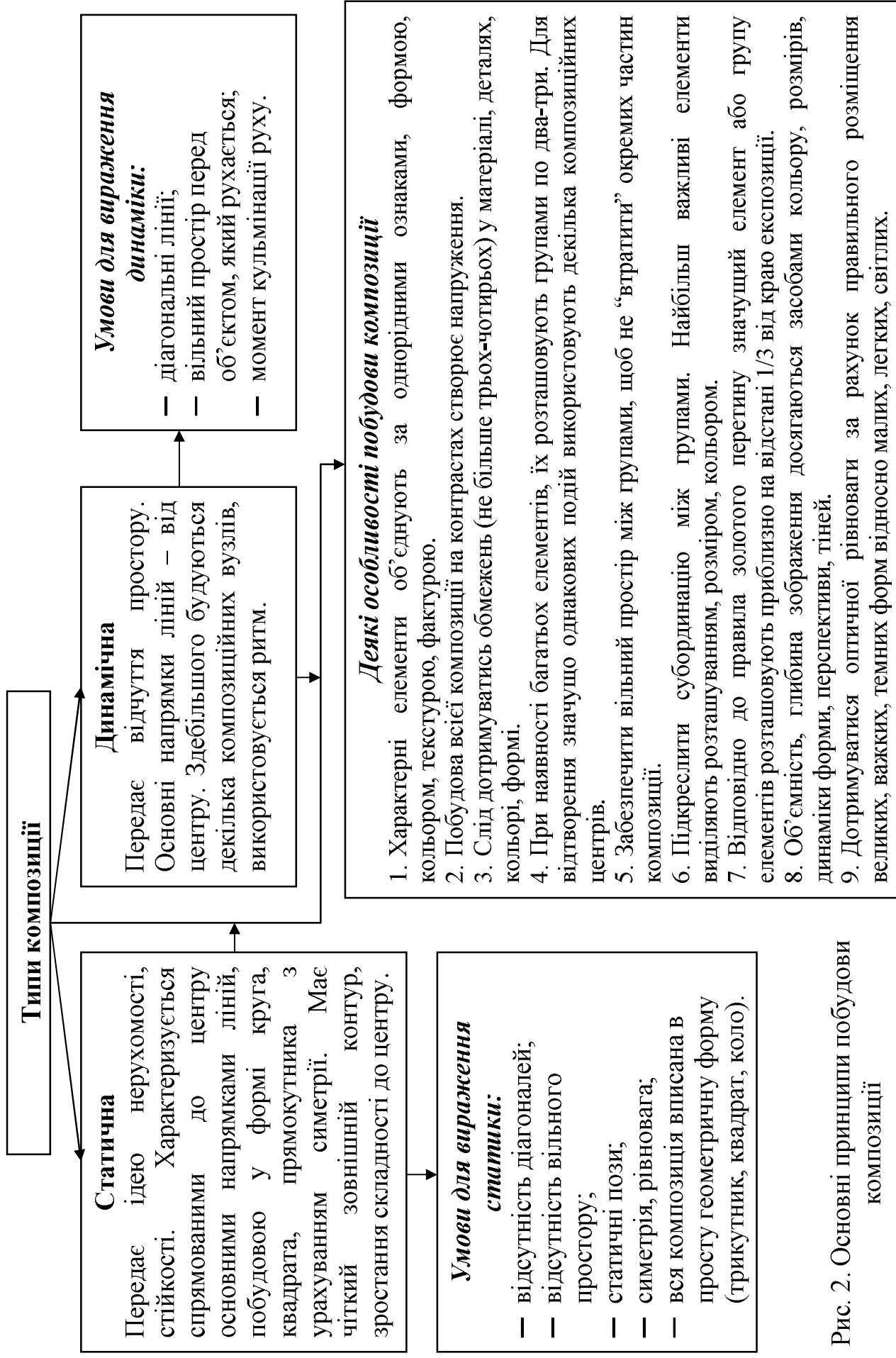

Рис. 2. Основні принципи побудови композиції

Матеріали курсових робіт з комп'ютерної графіки знаходили своє подальше використання в дипломних роботах у вигляді теоретичної частини, яка супроводжувалася наочно-методичними розробками, особистими творчо-методичними і навчально-творчими роботами, виконаними засобами комп'ютерної графіки.

Виконання дипломних робіт, з одного боку, поглиблює і розширює загальну теоретичну та практичну підготовку студентів, удосконалює навички самостійної роботи, з іншого – є формою перевірки отриманих за період навчання знань і практичних умінь, що є наявністю професійної готовності до застосування комп'ютерної графіки у професійній діяльності.

Висновки... Таким чином, результати дослідно-експериментальної роботи уможливили спрямувати наші зусилля на вдосконалення форм і методів формування креативного компонента готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до застосування комп'ютерної графіки.

Література

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Дорошенко Ю.І. Основи комп'ютерної графіки в школі. Інформаційні технології в освіті сьогодні і завтра // Інформатика та комп'ютерно-орієнтовані технології навчання. – К., 2001. – № 15. – С. 4-8.
3. Клименко В.В. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 480 с.
4. Мельничук С. Проблеми формування творчої особистості у вітчизняній педагогіці // Наукові записки. – Випуск 63. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2005. – С. 3-5.
5. Покровщук Л.М. Комп'ютерні технології у творчому розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва: Методичний посібник. – Херсон: Айлант, 2005. – 92 с.
6. Трубочанінова Т.Л. До питання запровадження інформаційних технологій у навчальний процес на художньо-графічних факультетах // Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць. – Кривий Ріг, КДПУ, 2005. – № 10. – С. 270-278.

Анотація

У статті розглянуто розвиток креативного компонента готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до застосування комп'ютерної графіки у професійній діяльності.

Аннотация

В статье рассмотрено развитие креативного компонента готовности будущих учителей изобразительного искусства к использованию компьютерной графики в профессиональной деятельности.

Подано до редакції 06.03.2008.